

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เหตุการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่ผ่านมาเป็นความทรงจำอันโหดร้ายของใครหลายคน แต่ในอีกมุมหนึ่ง ภาพการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากหลายภาคส่วนทั่วประเทศเป็นอีกหนึ่งความทรงจำที่ประทับใจของหลายคนเช่นกัน จิตอาสาเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นคนไทยหลากหลายวัยและอาชีพ ทำงานเป็นจิตอาสาโดยไม่ได้รับสิ่งตอบแทน ในกลุ่มจิตอาสาเหล่านี้มีเยาวชนมากมายรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้งๆที่ตนเองเป็นผู้ประสบภัยเช่นกันแต่กลับมีจิตอาสาระดมกลุ่ม รวมพลังไปที่ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย รวมถึงศูนย์ให้ความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อบรรจุสิ่งของใส่ถุงยังชีพ ทำอาหารแจกผู้ประสบภัย ประชาสัมพันธ์ให้ข่าวสารที่ถูกต้องผ่านช่องทางสังคมออนไลน์ที่ตนเองถนัด สร้างสรรค์การ์ตูนให้ความรู้เกี่ยวกับภัยธรรมชาติ ออกแบบอุปกรณ์ป้องกันน้ำท่วม สันทนการให้ความบันเทิงแก่ผู้ประสบภัยหรือกระทั้งงานใช้แรงงาน เช่นกรอกกระสอบทราย งานฟื้นฟูอาคาร สถานที่ที่ได้รับความเสียหาย เป็นต้น

เมื่อถึงภาวะฉุกเฉินที่ต้องระดมสรรพกำลังความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เป็นที่น่าสังเกตว่าเยาวชนกลับกลายเป็นกำลังสำคัญ รวมตัวกันเองให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนตามความถนัดและกำลังของตน และยังมีวัยรุ่นอีกหลายกลุ่มรวมตัวกันเพื่อรับใช้สังคมในภาวะปกติ เช่น อ่านหนังสือให้คนตาบอดฟัง การปลูกป่า เก็บขยะในทะเล หรือการสอนหนังสือเด็กเร่ร่อน โดยต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเห็นว่าตนเองสามารถทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นในสังคมได้ หากมีผู้ใหญ่หรือผู้นำคอยดูแลจิตอาสาวัยรุ่นเหล่านี้อย่างใกล้ชิดจะทำให้งานจิตอาสาเหล่านี้มีระบบมากขึ้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในงานอีกด้วย พลังอันมหาศาลในตัวของผู้วัยรุ่นแปรเป็นประโยชน์แก่สังคมและผู้เดือดร้อนที่ต้องการความช่วยเหลือ รวมถึงการพัฒนาตนของผู้วัยรุ่นเหล่านี้อีกทางหนึ่ง

ลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ศึกษาวิจัยและเสนอทฤษฎีการพัฒนากฎจริยธรรม โดยการต่อยอดทฤษฎีการพัฒนากายความคิดและสติปัญญาของเพียเจต์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิส ทฤษฎีการพัฒนากฎจริยธรรมของโคลเบิร์ก กล่าวไว้ว่า การพัฒนากฎจริยธรรมไม่ได้เกิดจากการสอนโดยตรง แต่เกิดจากการที่เด็กมี

ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ทำให้เขาได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น พัฒนาการจริยธรรมทางความคิดและจิตใจส่งผลต่อการกระทำเชิงจริยธรรมของวัยรุ่น การที่ได้มีคนหนึ่งตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความเจริญทางจิตใจของบุคคลนั้น^๑ และงานจิตอาสาเป็นการให้ มหาตมะ คานธี กล่าวว่า “ความสุขคือการให้ มิใช่ครอบครอง”^๒ อีกนัยหนึ่งคือ ยิ่งให้มากเท่าไร ผู้ให้ก็จะยิ่งได้รับความสุขจากการให้มากเท่านั้น งานจิตอาสาเป็นกิจกรรมที่ดี เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยแห่งการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม การก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะสนับสนุนเขาเหล่านั้น

ในพุทธศาสนาได้มีพุทธภาษิตที่กล่าวว่า ปุตุตา วตฺถุ มนุสฺसानิ^๓ ซึ่งแปลว่า บุตรเป็นที่พึงของมนุษย์ทั้งหลาย และเด็กที่จะเป็นที่พึ่งมนุษยชาติได้ดี ต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพ^๔ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เล็งเห็นความสำคัญของเยาวชน ซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ จึงเกิดความร่วมมือในการสร้างกิจกรรมและโครงการอันหลากหลายเพื่อดึงพลังงานที่วัยรุ่นมีอยู่มากและพัฒนาศักยภาพที่พวกเขาเหล่านั้นมีอยู่ โดยให้พวกเขาเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการเหล่านี้ในแง่ของการเป็นจิตอาสา เรียนรู้ระบบการทำงานจิตอาสาในสถานการณ์จริง เพื่อค้นหาจุดเด่นของตนเองและนำมาต่อยอด รวมถึงการพัฒนาตนเองได้

ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทได้ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับ “จิตอาสา” อย่างน่าสนใจคือเรื่องของ “มฆมาณพ” ผู้อุทิศแรงกายเพื่องาน ส่วนรวม เช่น การสร้างสะพาน ทำถนน ปลูกต้นไม้ สร้างศาลาที่พักคนเดิน ทำความสะอาดที่สาธารณะ เขาได้สมาทานวัตรบท ๗ ได้แก่ (๑) เลี้ยงมารดาบิดาตลอดชีวิต (๒) ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ตลอดชีวิต (๓) พุดจาอ่อนหวานตลอดชีวิต (๔) ไม่พุดส่อเสียดตลอดชีวิต (๕) ยินดีเสียสละตลอดชีวิต (๖) พุดคำสัตย์ตลอดชีวิต (๗) ไม่โกรธตลอดชีวิต ผลของความเพียรนี้ส่งผลให้เขาเกิดเป็นท้าวสักกะหรือพระอินทร์^๕ การทำงานจิต

^๑ พิมพาภรณ์ กลั่นกลิ่น, จูติมา สุขเลิศตระกูล, **ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและ พัฒนาการของเด็ก**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.cmnrb.org/cmnrb/files/ann_01_28022008.pdf (๑ มิถุนายน ๒๕๕๕).

^๒ เพชรวิ ปิ่นแก้ว, **จิตอาสา สุขสร้างง่าย ๆ แค่งมือทำ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอแอม บุ๊คคาซีน, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^๓ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๔/๖๙.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ศาสนาและเยาวชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๘.

^๕ พ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๑๙๙.

อาสาเช่นนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญโดยกล่าวสนับสนุนว่า “ชนเหล่าใดปลูกสวน ปลูกป่า สร้าง สะพาน จัดที่บริการน้ำดื่ม และบึงบอกระน้ำ ให้ที่พักอาศัย บุญของชนเหล่านั้นย่อมเจริญงอกงามทั้งคืนทั้งวัน ตลอดทุกเวลา”^๖ เห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสนับสนุนให้คนทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อส่วนรวม และนั่นคืองานจิตอาสา

พระสารีบุตรมีกล่าวว่า “บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่ให้ทานเพราะเห็นแก่อุปนิสัย ย่อมไม่ให้ทานเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมให้ทานเพื่อกำจัดกิเลส เพื่อไม่ก่อภพต่อไป”^๗ หมายความว่า การช่วยเหลือผู้อื่น (งานจิตอาสา) คืองานที่กระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน และไม่ได้หวังว่าการกระทำนั้นจะส่งผลดีต่อผู้กระทำในอนาคต แต่เป็นการกระทำเพื่อกำจัดกิเลส เมื่อหมดกิเลสจะไม่มีเกิดอีก ทั้งนี้ผู้ที่ทำงานจิตอาสาทั่วไปในปัจจุบันอาจไม่ได้คำนึงถึงการกำจัดกิเลส เพียงแต่จะขอของพระสารีบุตรกล่าวว่าคุณลักษณะข้อหนึ่งของโสดาบันคือการลดการมีใจพร้อมช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ผู้ทำงานจิตอาสาจะสะสมบารมีถึงระดับโสดาบัน ทั้งนี้ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติข้ออื่นๆของการบรรลุโสดาบันให้ครบถ้วนเช่นกัน

เสถียรธรรมสถานก่อตั้งโดยแม่ชี ศันสนีย์ เสถียรสุต เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจิตอาสา เพื่อพัฒนาศักยภาพและปลูกฝังคุณธรรมให้เยาวชนได้จัดค่ายเยาวชน SOS ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และจัดต่อเนื่องทุกปีจวบจนปัจจุบัน ค่ายเยาวชน SOS เป็นการบ่มเพาะเยาวชนให้เกิดกระบวนการจิตอาสาตามกิจกรรมที่วางรูปแบบไว้ ผลิตเยาวชน SOS ผู้สังคมมากกว่า ๑,๐๐๐ คน^๘ โดยค่ายแต่ละค่ายจัดขึ้นภายใต้กระบวนการค่ายที่แตกต่างกันไป หากอยู่บนจุดประสงค์เดียวกันคือเพื่อพัฒนาศักยภาพและกระตุ้นคุณธรรมอันดีงามที่อยู่ในตัวเด็กเหล่านี้ ตามความสนใจและความถนัด ท้นต่อสถานการณ์ และจุดประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผลิตเยาวชนผู้ไม่รอที่จะรับใช้สังคม รวมถึงอยู่ในสังคมได้อย่างมีปัญญา

ค่ายเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถานได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีในเดือนเมษายนเป็นเวลา ๗ วัน ผู้วิจัยเลือกศึกษาค่ายเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สีส้มหัตถ์จรรยา ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๐-๒๖ เมษายน ๒๕๕๔ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับสื่อ เนื่องจากปัจจุบันสื่อเป็น

^๖ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๖/๔๗.

^๗ ข.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๗/๕๐๖.

^๘ วันจันทร์ ศิริวงศ์, “รายงานการวิจัยและประเมินผล โครงการสร้างกระแสจริยชน เป็นทางรอดของสังคม ระยะที่ ๑ เยาวชน SOS : บ่มเพาะ แดกหน่อ ต่อยอด เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา (เมษายน ๒๕๕๓-มีนาคม ๒๕๕๔)”, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักวิจัยไทยเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัว, ๒๕๕๔) (อัดสำเนา)

เครื่องมือสำคัญในการสร้างกระแสทั้งการสร้างสรรค์และการทำลายสังคม ฐานกิจกรรมจึงจัดขึ้นครอบคลุมสื่อทั้งหมด มีฐานกิจกรรมจำนวน ๘ ฐานดังนี้ (๑) เด็กสร้างหนัง หนังสือเด็ก (ภาพยนตร์และภาพนิ่ง) (๒) บ้านนี้มีรอยยิ้ม (รายการโทรทัศน์) (๓) ธรรมชาติ ธรรมชาติ (การเต้น) (๔) ละครหลังฉาก (ละคร) (๕) คนธรรม เบื้องหน้า (วิทยุ) (๖) ทำเพลง เพลงธรรม (ดนตรี) (๗) ธรรมสวัสดิ์ (นิตยสาร) (๘) ธรรมะออนไลน์ (สื่อออนไลน์) มีเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการแล้วกลับมาช่วยกิจกรรมทั้งในส่วนงานค่ายเยาวชน SOS ในฐานะพีเลียงค่ายหรือในคำที่ใช้เรียกในค่ายเยาวชน SOS ว่า “พีต้นน้ำ” และงานอาสาสมัครส่วนอื่นๆของเสถียรธรรมสถานอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจคือการกลับมาทำงานจิตอาสาของเยาวชนผู้ผ่านการเข้าร่วมค่ายเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา ผู้วิจัยเชื่อว่าบุคคลที่มีจิตอาสาทำงานเพื่อผู้อื่นนั้นมีความเป็นไปได้อย่างสูงที่จะนำหลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อสังคม การรับใช้ผู้อื่น การให้ทาน การแบ่งปัน มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงการเห็นคุณค่าของตนเองและของสังคม การรู้จักและตอบแทนคุณด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา และศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งขอบเขตการศึกษาวิจัยออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้คือ

๑.๓.๑ การศึกษาวิจัยด้านข้อมูลเอกสาร

ศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยศึกษาจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อสังคม การรับใช้ผู้อื่น การให้ทาน การแบ่งปัน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การเห็นคุณค่าของตนเองและของสังคม

๑.๓.๒ การศึกษาวิจัยด้านภาคสนาม

ศึกษาค่ายเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถานโดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ค่ายในเดือนตุลาคม ๒๕๕๕ และโดยการสัมภาษณ์เยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สี่มหัสจรรย์ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๐-๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ และได้กลับมาทำงานจิตอาสาโดยเป็นพี่ต้นน้ำในรุ่นต่อมา จำนวน ๑๐ คน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทว่าเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สี่มหัสจรรย์เป็นอย่างไร

๑.๔.๓. การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สี่มหัสจรรย์เป็นอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ เยาวชน ในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี

๑.๕.๒ ค่ายเยาวชน SOS หมายถึง โครงการ บ่มเพาะ แดกหน่อ ต่อยอด เมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา Seeds of Spirituality ของเสถียรธรรมสถาน จัดขึ้นในเดือนเมษายนและตุลาคมของทุกปีหรือเรียกสั้นๆว่าค่ายเยาวชน SOS หรือ ค่าย SOS

๑.๕.๓ ค่ายเยาวชน SOS รุ่นค่าย ๘ สี่มหัสจรรย์ หมายถึงค่ายเยาวชน SOS ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๐-๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ หรือเรียกสั้นๆว่า ค่าย ๘ สี่มหัสจรรย์

๑.๕.๔ พี่ต้นน้ำ หมายถึง เยาวชนที่เคยเข้าร่วมค่ายเยาวชน SOS และกลับมาทำงานจิตอาสาเป็นพี่เลี้ยงค่ายในรุ่นต่อมา

๑.๕.๕ ครูต้นน้ำ หมายถึง จิตอาสาผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ ที่มาถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้แก่เยาวชน SOS ในค่ายเยาวชน SOS

๑.๕.๖ จิตอาสา หมายถึง บุคคลหรือการกระทำที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ และเสียสละในสิ่งที่ตนเองมีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การให้ในที่นี้เป็นไปได้ทั้งการให้เงิน

สิ่งของ ความช่วยเหลือทางร่างกาย ความสามารถ รวมถึงเวลา บางครั้งใช้คำว่า “อาสาสมัคร” เพื่อคงรูปของข้อมูลที่ค้นคว้ามา

๑.๕.๙ **หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสา** ในงานวิจัยนี้หมายถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสาการทำงานเพื่อสังคม การรับใช้ผู้อื่น การให้ทาน การแบ่งปันโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และการเห็นคุณค่าของตนเองและของสังคม

๑.๕.๑๐ **การประยุกต์หลักพุทธธรรม** ในงานวิจัยนี้หมายถึง การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจิตอาสา การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการพัฒนาตนเองของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรยา

๑.๕.๑๑ **การทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS** หมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมตามฐานต่างๆ ดังนี้ (๑) เด็กสร้างหนัง หนังสือสร้างเด็ก (ภาพยนตร์และภาพนิ่ง) (๒) บ้านนี้มีौरิชะ (รายการโทรทัศน์) (๓) ธรรมดา ธรรมแดนส์ (การเต้น) (๔) ละครหลังฉาก (ละคร) (๕) คนธรรมเบื้องหน้า (วิทยุ) (๖) ทำเพลง เพลงธรรม (ดนตรี) (๗) ธรรมสวัสดิ์ (นิตยสาร) (๘) ธรรมะออนไลน์ (สื่อออนไลน์) รวมถึงการเรียนรู้ตนเองในค่าย และใช้ชีวิตหลังจากออกจากค่ายด้วยการต่อยอดการทำงานรับใช้สังคมโดยการสร้างเพื่อน สร้างเครือข่าย และกลับมาเป็นพี่ต้นน้ำในรุ่นต่อๆมา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ได้กล่าวถึงเด็กไว้ในหนังสือ “ศาสนาและเยาวชน”^๙ ว่า ขณะนี้ความมีน้ำใจกำลังหมดไปจากสังคมเราต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ ทำกิจกรรม ร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นในสังคม เพื่อจะได้มีความภูมิใจในตนเองและชุมชนของตนเอง และจะพัฒนาชีวิตของเยาวชนสู่ความสมบูรณ์

๑.๖.๒ **พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)** ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “รักลูกให้ถูกทาง”^{๑๐} ว่า ทุกคนต้องช่วยเหลือ ทำความดีให้เกิดในชุมชนเสมอ เราต้องยินดีในความดีของผู้อื่น และช่วยกันสร้างสรรค์ประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้าตามแนวพุทธธรรม

๑.๖.๓ **พระไพศาล วิสาโล สัมภาษณ์โดย เพชรภี ปิ่นแก้ว** ในหนังสือ “จิตอาสาสุขสร้างง่ายๆ แค่มือทำ” ว่า จิตอาสาเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง เป็นการพัฒนาวินัยญาณ ทำให้ชีวิตของเรามีประโยชน์และมีคุณค่า จิตอาสาจะเกิดขึ้นได้เมื่อเรารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่ง

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ศาสนาและเยาวชน, หน้า ๖๕-๖๖.

^{๑๐} พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), รักลูกให้ถูกทาง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๗ .

ของสังคม ปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่การให้เงินอย่างเดียว แต่เป็นการสละเวลา ลงแรงด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น “สุขที่แท้นั้น อยู่ที่ใจ ใจที่ลดละ ไม่ใช่ใจที่คิดจะเอา” การช่วยเหลือผู้อื่นโดยมุ่งแต่ประโยชน์ของผู้รับ โดยไม่คำนึงถึงตัวเองว่าจะได้อะไร ดังนั้นรางวัลของจิตอาสา คือความสุขและความภูมิใจในตนเองเท่านั้น^{๑๑}

๑.๖.๔ **พระไพศาล วิสาโล** กล่าวไว้ในหนังสือ “สุขแท้กลางใจเรา”^{๑๒} ว่าสุขแท้เกิดจากปัญญา ปัญญาจะทำให้บุคคลนั้นพบว่าการแบ่งปัน และการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นการสร้างสุขให้ทั้งตนเองและผู้อื่น หากบุคคลใดคิดแต่จะเอาจะยิ่งทุกข์ การเห็นความจริงเช่นนี้จะทำให้คนเห็นแก่ตัวกันน้อยลง โลกจะน่าอยู่มากขึ้น

๑.๖.๕ **มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ** ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “จิตอาสา พัฒนาผู้นำ”^{๑๓} ว่าเสน่ห์ของจิตอาสาคือการเปิดโอกาสให้ตนเองได้ขัดเกลาจิตใจโดยการลงแรง ลงความคิด ช่วยเหลือผู้อื่น ลดการเอาแต่ได้ และเพิ่มการให้กับผู้อื่น หากมีบุคคลชี้แนะแนวทางหรือช่วยสร้างกระบวนการการเรียนรู้แล้ว จะยิ่งทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น

๑.๖.๖ **จิราภรณ์ ศิริทวี รศ.ดร.** ทำการวิจัยเรื่อง “จิตอาสาพัฒนาความเป็นมนุษย์”^{๑๔} ว่า การมีจิตอาสาต้องเริ่มฝึกตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นจะสามารถปฏิบัติเป็นนิสัย และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

๑.๖.๗ **ไฉตณย์ ศรีวังพล** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัคร สวพ.๙๑”^{๑๕} ว่าจิตอาสาเป็นการเลือกกระทำในสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าควรกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน และไม่ใช้การกระทำโดยหน้าที่ การที่สังคมมีผู้มีจิตอาสา จะส่งผลต่อการพัฒนาทั้งระดับบุคคล สังคม และประเทศชาติ จึงควรสนับสนุนให้เกิดการ

^{๑๑} เพชรภี ปิ่นแก้ว, **จิตอาสา สุขสร้างง่าย ๆ แคลงมือทำ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอแอมบุ๊กคาซีน, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐-๑๔.

^{๑๒} เครือข่ายพุทธิกา, **สุขแท้กลางใจเรา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สามลดา, ๒๕๕๓), หน้า ๔.

^{๑๓} มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ, **จิตอาสา พัฒนาผู้นำ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.vachiraphuket.go.th/www/volunteer/?name=knowledge&file=readknowledge&id=1> (๔ พ.ค. ๒๕๕๕).

^{๑๔} จิราภรณ์ ศิริทวี, **จิตอาสาพัฒนาความเป็นมนุษย์**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://158.108.70.5/kus-research/researcher/jiraporn/jitarsa.pdf> (๑๙ พ.ค. ๒๕๕๕).

^{๑๕} ไฉตณย์ ศรีวังพล, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัคร สวพ.๙๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

มีจิตอาสา เพื่อความสงบสุข ร่วมเย็นในสังคม หลักพุทธธรรมที่อาสาสมัคร สวพ.๙๑ นำมาประยุกต์ใช้คือ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔

๑.๖.๘ **ทศพล ดำแดง** ทำการศึกษาเรื่อง “การรับรู้ชีวิตและความตายกับความมั่งคั่งทางจิตใจ กรณีศึกษาอาสาสมัครธรรมรักษิณิเวศน์ วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี”^{๑๖} ว่าอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายนั้นควรมีความมั่งคั่งทางจิตใจในแง่ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) และคุณธรรมพรหมวิหาร ๔ ที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖.๙ **สมภพ สุขสิงห์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมบทบาทและกิจกรรมของสโมสรโรตารีในประเทศไทย”^{๑๗} ว่าโรตารีเป็นสโมสรบำเพ็ญประโยชน์แห่งแรกของโลก และพบว่าเป็นหลักธรรมข้อสัปปริสธรรม ๗ เป็นการเข้าถึงบุคคลและประชาชนได้โดยตรง โดยคำนึงถึง กาละ เทศะและหลักการ รวมถึงเหตุผล เป็นสำคัญ ในขณะที่อิทธิบาท ๔ มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กร และสังคหวัตถุ ๔ เป็นการเอื้อต่อการบำเพ็ญประโยชน์โดยตรง

๑.๖.๑๐ **พระมหาบุญทอง คุณาธโร (มหา)** ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท”^{๑๘} ว่า การรู้คุณและตอบแทนคุณกับบุคคล สัตว์ สถาบัน ธรรมชาติแวดล้อม และช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวมด้วยความเมตตากรุณาอ่อนน้อม ความสุข ความเจริญ และสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง หากทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมความกตัญญูแล้ว จะก่อให้เกิดความเจริญด้านจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมนั้น ๆ มีความสงบสุขและร่วมเย็นตลอดไป

^{๑๖} ทศพล ดำแดง, “การรับรู้ชีวิตและความตายกับความมั่งคั่งทางจิตใจ กรณีศึกษาอาสาสมัครธรรมรักษิณิเวศน์ วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓, หน้าบทคัดย่อ

^{๑๗} สมภพ สุขสิงห์, “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมบทบาทและกิจกรรมของสโมสรโรตารีในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓, หน้าบทคัดย่อ

^{๑๘} พระมหาบุญทอง คุณาธโร (มหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้าบทคัดย่อ

๑.๖.๑๑ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “อาสาสมัคร การพัฒนาตนเองและสังคม”^{๑๙} ว่าประโยชน์ที่ตัวอาสาสมัครวัยรุ่นจะได้รับจากการทำงานจิตอาสาคือพัฒนาผลการเรียนดีขึ้น อาจเป็นเพราะอาสาสมัครเหล่านี้รู้ซึ่งถึงคุณค่าของเวลาซึ่งเป็นผลจากการจัดสรรเวลาช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้มีการจัดการเวลาด้านการศึกษาของตนเองอย่างเหมาะสม นอกจากนี้อาสาสมัครจะได้เรียนรู้ปัญหาที่ผู้อื่นประสบ ทำให้เข้าใจว่ามนุษย์แตกต่างกัน มีปัญหาหลากหลายที่ต้องประสบ และสิ่งที่สำคัญคือ อาสาสมัครจะได้พัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง สืบเนื่องจากการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนอาสาสมัครและผู้รับความช่วยเหลือ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีผู้เคยทำวิจัยเกี่ยวกับงานจิตอาสาอยู่แล้วทั้งการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสาหรือการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของบุคคลต่างๆ แต่ทั้งหมดนั้นเป็นงานจิตอาสาในบุคคลทั่วไป ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาในกลุ่มเยาวชน ผู้วิจัยเชื่อว่าหากได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน เพื่อบ่มเพาะคุณธรรมอันดีงามให้แก่พวกเขาแล้ว เขาเหล่านี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นที่กำลังสำคัญในการขับเคลื่อน พัฒนาสังคมไทย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนามีรายละเอียดดังนี้

๑.๗.๑ การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์เอกสาร ๒ ระดับคือ (๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก (๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา งานวิจัย หนังสือ บทความ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ การสัมภาษณ์เยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถานรุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จารย์ จำนวน ๑๐ คน ที่กลับมาเป็นพี่ต้นน้ำในค่ายต่อมา เพื่อให้ทราบข้อมูลส่วนตัว ประสบการณ์จากการทำงานจิตอาสา ประโยชน์และอุปสรรคในการทำงานจิตอาสา รวมถึงการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาตนเอง

๑.๗.๓ เข้าร่วมสังเกตการณ์ค่ายเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถานในเดือนตุลาคม ๒๕๕๕

๑.๗.๔ ประมวลข้อมูลที่ได้จากทุกขั้นตอนมาเรียบเรียง วิเคราะห์ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

^{๑๙} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, “อาสาสมัคร การพัฒนาตนเองและสังคม”. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๔) : ๗-๘.

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สีส้มหัตถ์จรรยา

๑.๘.๓. ทำให้ทราบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สีส้มหัตถ์จรรยา เพื่อนำมาวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการให้ดียิ่งขึ้น